

Концепція постіндустріального суспільства. Зміцнення демократії на Заході після Другої світової війни: розширення прав людини. Падіння авторитарних режимів у Південно- Західній Європі в 70-х рр.

Концепція постіндустріального суспільства. Наприкінці 1960-х — на початку 1970-х років у розвинених країнах Заходу відбулися якісні соціально-економічні зміни, що знаменували перехід від індустріального суспільства до постіндустріального. Його найважливішою ознакою є широке використання інформації в різних сферах суспільних відносин. Упродовж 1990-х років утіленням цієї тенденції стала всесвітня комп'ютерна мережа Інтернет. Ознакою постіндустріального суспільства є й урбанізація, завдяки якій у 2010 р. вперше в людській історії кількість мешканців міст на планеті перевищила кількість жителів сіл. На початку XXI ст. масштабно почали використовувати роботів, а також суперпотужні комп'ютери. Попри різні оцінки **постіндустріального суспільства**, науковці зазначають такі його риси:

- домінування сфери послуг над сферою матеріального виробництва;
- інформація та знання стають основними чинниками економічного зростання;
- творчість стає універсальною робочою діяльністю.

Постіндустріальне суспільство — якісно новий етап суспільного розвитку, наступний за індустріальним суспільством. Провідна роль у ньому належить науці, освіті, розвитку й ефективному використанню нових технологій; більшість населення працює не в промисловості та сільському господарстві, а у сфері послуг.

Зміцнення демократії на Заході після Другої світової війни: розширення прав людини. Поширення демократії у другій половині XX ст. було головним напрямом політичного розвитку країн Західної Європи і Північної Америки.

Якщо до війни головним критерієм демократії були вибори і конституція, то після 1945 р. — не лише вони, а й реальне виконання проголошених прав і свобод. Показовим стало ухвалення Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р. Загальної декларації прав людини. ООН згодом прийняла понад 80 інших документів у цій царині.

Основні права людини були зафіксовані також у Заключному акті Наради з питань безпеки і співробітництва, підписаному 1975 р. в Гельсінкі всіма європейськими країнами (крім Албанії), США і Канадою. Уперше дотримання прав людини було покладене в основу європейської безпеки (на цій основі створено Організацію з безпеки і співробітництва у Європі — ОБСЄ) і це навіть визнали далекі від демократії країни соціалістичного табору.

У більшості країн Заходу після Другої світової війни відбувалося становлення правової держави — державної системи, для якої характерна вищість прав людини, рівність незалежно від етнічного походження, мови, релігійного віросповідання і т. ін.

Назагал, упродовж другої половини XX — початку XXI ст. перелік основних прав і свобод людини істотно розширився. Якщо відразу по війні новим виглядало декларування прав людини на працю, охорону здоров'я, освіту, відпочинок, соціальну допомогу, то, починаючи із 1970-х років, дедалі активніше заговорили про право людини на нормальне екологічне середовище для проживання. Згодом феміністичний рух досяг закріплення різноманітних прав жінок у низці міжнародних документів

Із розвитком нових інформаційних технологій і створенням різних електронних баз даних актуальним стало питання про право на вільний доступ до інформації, а конференція ООН у справах людини у 1993 р. визнала неодмінним правом людини право на розвиток.

Після Другої світової війни намітилась тенденція до прискіпливішого контролю за дотриманням прав і свобод людини. Окрім судового контролю, почали створювати спеціальні контрольні органи, покликані стежити за дотриманням основних прав і свобод. До них у багатьох країнах світу, зокрема, належить спеціальний уповноважений у справах людини — омбудсмен. У 1993 р. рішенням ООН засновано посаду Комісара у справах людини — своєрідного «світового омбудсмена».

Падіння авторитарних режимів у Південно-Західній Європі в 70-х рр. З 1932 р. в Португалії існувала профашистська диктатура, яку очолював **Антоніу де Олівейра Салазар**.

Корупція, порушення демократії, колоніальні війни в Африці спричинили кризу режиму Салазара. У 1968 р. старий диктатор отримав травму, після тривалої хвороби помер у 1970 р.

Інерція існування режиму закінчилася 25 квітня 1974 р. Переворот, який захоплено зустріла більшість населення, дістав назву Революція гвоздик. За легендою, продавчиня універмагу в Лісабоні Селеста Сейруш опустила гвоздику в дуло рушниць солдата, якого вона зустріла.

Основу перших післяреволюційних урядів (1974–1975 рр.) становив блок керівників Руху збройних сил і комуністів. У програмній заяві Рада національного порятунку висунула Демократичні завдання, зокрема:

- повна дефашизація і утвердження демократичних порядків;
- негайна деколонізація африканських володінь Португалії;
- проведення аграрної реформи;
- ухвалення нової конституції;
- поліпшення умов життя трудящих.

Першими перетвореннями нової влади були націоналізація найбільших підприємств і банків, введення робітничого контролю.

У ході політичної боротьби, що розгорнулася, до влади приходили сили різної орієнтації. У 1980–1990-ті роки при владі перебували уряди Соціалістичної та Соціал-демократичної партій. Тоді впровадили заходи із зміцнення демократичного ладу і входження Португалії до європейських економічних і політичних організацій і структур.

Греція. У Греції в 1967 р., після тривалої політичної кризи, військові здійснили переворот. Влада була зосереджена в руках тріумвірату — Г. Пападопулоса, С. Паттакоса, Н. Макарезоса. Перший із них згодом став одноосібним правителем Греції.

Режим **«чорних полковників»** установив військову диктатуру.

1. Було придушено опозицію. Дійшло навіть до створення в країні концентраційних таборів.
2. Усі роки перебування при владі хунти проходили під гаслами боротьби з комунізмом. Греція була з усіх боків оточена країнами соціалістичного табору. І, за твердженням уряду, комунізм міг «увірватися в голови греків».
3. Був розпущений парламент і всі політичні партії країни.
4. «Чорні полковники» створювали ідеологію греко-християнського духу, протиставляючи її комуністам, які боролися з релігією. Хунта будувала суспільство, спираючись на християнські ідеали, маючи на меті створення «великого грецького народу».

З 1972 р. Г. Пападопулос почав проводити політику поступової лібералізації, обмежив роль армії. За підсумками референдуму 1 червня 1973 р. він ліквідував монархію, а 19 серпня став президентом Греції. Проте криза в країні посилювалася.

17 листопада 1973 р. спалахнуло повстання студентів Афінського політехнічного університету, у ході якого тисячі молодих людей виступили проти **диктатури «чорних полковників»**. Протест молоді придушили, але він започаткував крах військового режиму в Греції.

У листопаді того ж року Г. Пападопулоса усунув від влади генерал Дімітріос Іоаннідіс, який відновив воєнний стан і призначив на пост президента генерала Федона Гзікіса.

Важливе місце в історії Південної Європи займає ситуація навколо острова Кіпр, на який претендують Греція та сусідня Туреччина. 15 липня 1974 р. за підтримки грецької хунти президента Кіпру архієпископа Макаріоса відсторонили від влади, а контроль над островом перейшов до групи радикалів, очолюваних Нікосом Самсоном, який виступав за приєднання

Кіпру до Греції. Однак 23 липня 1974 р. Туреччина під приводом захисту турків-кіпріотів вторглася на острів і окупувала третину його території. Це остаточно підірвало довіру до режиму «чорних полковників», і того ж дня президент Нізікіс розпустив уряд військових. Влада перейшла до цивільного уряду на чолі з К. Караманлісом. Було відновлено політичні й громадянські свободи.

Після референдуму 8 грудня 1974 р., коли Греція була проголошена президентською республікою, президентом Греції став лауреат Нобелівської премії миру Міхаїл Стасінопулос.

Уряди правої партії Нова демократія і Загальногрецького соціалістичного руху — ПАСОК сприяли демократизації країни, включенню її в процеси європейської інтеграції.

В Іспанії після смерті в 1975 р. **Ф. Франко** главою держави став король Хуан Карлос I. За його схвалення розпочався поступовий перехід від авторитарного режиму до демократичного. Уряд відновив демократичні свободи, ліквідував заборону на діяльність політичних партій. Влада зуміла укласти угоди з найвпливовішими, у т. ч. опозиційними, лівими партіями. У грудні 1978 р. на референдумі ухвалили конституцію. У результаті парламентських виборів 1982 р. до влади прийшла Іспанська соціалістична робоча партія (ІСРП). Партія прагнула до соціальної стабільності, досягнення згоди між різними верствами іспанського суспільства. У 1982 р. Іспанія вступила до НАТО, у 1986 р. — до ЄС.

Політика соціалістів завершила процес мирного переходу від диктатури до демократичного суспільства в Іспанії. У 2014 р. Хуан Карлос I відмовився від престолу на користь сина; відтоді королем став Феліпе VI. У 2019 р. на дострокових парламентських виборах (четвертих в Іспанії протягом останніх трьох років) знову перемогли соціалісти.

В останні роки в Іспанії загострилася проблема сепаратизму — частина населення Каталонії вимагає незалежності для свого регіону.

Додаткові матеріали

1. 24 Канал. 2018. Чорні полковники, Диктатори. YouTube.
URL: <https://www.youtube.com/watch?v=54fxso4I5xE>
2. 24 Канал. 2018. Франсіско Франко, Диктатори. YouTube.
URL: https://www.youtube.com/watch?v=Xn_HuwS4FzI&t=595s

Рекомендовані джерела

1. Гісем О. В., Мартинюк О. О. Всесвітня історія: підр. для 11 класу (профільний рівень), Харків, Ранок, 2019, 242 с.
URL: <https://shkola.in.ua/2246-vsесvitnia-istoriia-11-klas-hisem-2019-prof.html>
2. Ладиченко Т.В., Заблоцький Ю.І. Всесвітня історія: підр. для 11 класу (профільний рівень), Київ, Генеза, 2019, 224 с.
URL: <https://shkola.in.ua/2243-vsесvitnia-istoriia-11-klas-ladychenko-2019-prof.html>

3. Ладиченко Т.В., Заблоцький Ю.І. Всесвітня історія: підр. для 11 класу (рівень стандарту), Київ, Генеза, 2019, 160 с.
URL: <https://shkola.in.ua/2244-vsesvitnia-istoriia-11-klas-ladychenko-2019-stand.html>
4. Полянський П. Б. Всесвітня історія: підр. для 11 класу (рівень стандарту), Київ, Грамота, 2019, 256 с.
URL: <https://shkola.in.ua/2242-vsesvitnia-istoriia-11-klas-polianskyi-2019.html>
5. Щупак І. Я. Всесвітня історія: підр. для 11 класу (рівень стандарту), Київ, Оріон, 2019, 256 с.
URL: <https://shkola.in.ua/2241-vsesvitnia-istoriia-11-klas-shchupak-2019.html>